

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 11.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.11.36>

УДК 332:339.166.5

I. С. Крамаренко,

д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0417-0918>

A. О. Сумара,

аспірант,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0279-8664>

**АНАЛІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІННОВАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ**

I. Kramarenko,

Doctor of Economics, Professor,

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

A. Sumara,

Postgraduate Student, Admiral Makarov National Shipbuilding University

**ANALYSIS OF THE INTELLECTUAL POTENTIAL OF THE BLACK SEA
REGION IN THE SYSTEM OF ENSURING AN INNOVATION-DIGITAL
MODEL OF DEVELOPMENT**

Стаття присвячена комплексному аналізу інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону як системоутворюючого фактора забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку. Проаналізовано довоєнний стан Причорноморського регіону, виявлено його конкурентні переваги та обмеження у формуванні інноваційної екосистеми. Проаналізовано модель інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону, що інтегрує п'ять ключових підсистем: освітню, наукову, інноваційну, підприємницьку та цифрову інфраструктуру, з людським капіталом як центральним елементом. Даний аналіз інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону засвідчив наявність певних прогалин в освітньому, інноваційному та науковому складниках. Визначено, що регіон зберігає потужну освітню базу та сформовані наукові школи, які спроможні забезпечити розвиток високотехнологічних напрямів, формування цифрових компетентностей і підготовку фахівців для реалізації стратегій відновлення та модернізації економіки.

Обґрунтовано принципи системного підходу до формування інтелектуального потенціалу, що базуються на цілісності, ієрархічності, адаптивності та відкритості системи. Визначено стратегічні напрями розвитку на основі принципу розумної спеціалізації, включаючи морегосподарський, агропромисловий, туристично-рекреаційний та інформаційно-технологічний напрями. Розглянуто механізми активізації інтелектуального потенціалу через венчурне фінансування, податкові стимули, державно-приватне партнерство та цифрові платформи. Досліджено вплив воєнного періоду на трансформацію інтелектуального потенціалу, виявлено як виклики, пов'язані з руйнуванням інфраструктури та переміщенням населення, так і можливості для прискореної модернізації на основі міжнародної підтримки. Визначено, що основою відновлення Причорноморського регіону є інноваційно-цифрова модель його розвитку, оскільки саме вона забезпечує ефективне використання ресурсного потенціалу, сприяє підвищенню продуктивності праці, розвитку підприємництва, інтеграції науки та

виробництва, а також створює передумови для сталого економічного зростання й підвищення конкурентоспроможності регіону в післявоєнний період. Обґрунтовано пріоритети постконфліктного відновлення на принципах «BuildBackBetter», що передбачає створення більш стійкої та технологічно просунутої економіки.

The article is devoted to a comprehensive analysis of the intellectual potential of the Black Sea region as a system-forming factor in ensuring the innovation-digital model of development. The pre-war state of the Black Sea region is analyzed, its competitive advantages and limitations in the formation of an innovation ecosystem are identified. The model of the intellectual potential of the Black Sea region is examined, integrating five key subsystems – educational, scientific, innovative, entrepreneurial, and digital infrastructural – with human capital as the central element. The analysis of the intellectual potential of the Black Sea region revealed certain gaps in its educational, innovative, and scientific components. It has been determined that the region retains a strong educational base and established scientific schools capable of ensuring the development of high-tech sectors, the formation of digital competencies, and the training of specialists for implementing strategies of economic recovery and modernization.

The principles of a systemic approach to the formation of intellectual potential are substantiated, based on integrity, hierarchy, adaptability, and openness of the system. Strategic directions of development are defined in accordance with the principle of smart specialization, including maritime, agro-industrial, tourism-recreational, and information-technological domains. Mechanisms for enhancing intellectual potential are considered, such as venture financing, tax incentives, public-private partnerships, and digital platforms.

The impact of the wartime period on the transformation of intellectual potential is investigated, identifying both challenges associated with infrastructure destruction and population displacement, and opportunities for accelerated modernization through international support. It is determined that the foundation

for the recovery of the Black Sea region lies in the innovation-digital model of its development, as it ensures the efficient use of resource potential, promotes labor productivity, entrepreneurship development, and the integration of science and production, while creating prerequisites for sustainable economic growth and increased regional competitiveness in the post-war period. The priorities of post-conflict recovery are substantiated on the principles of Build Back Better, which imply the creation of a more resilient and technologically advanced economy.

Ключові слова: *інтелектуальний потенціал, інноваційно-цифрова модель, регіональний розвиток, цифрова трансформація, інноваційна екосистема, підприємництво, цифрова інфраструктура, науковий, освітній, інноваційний потенціали.*

Keywords: *intellectual potential, innovation-digital model, regional development, digital transformation, innovation ecosystem, entrepreneurship, digital infrastructure, scientific, educational, and innovative potentials.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується переходом до інноваційно-цифрової моделі розвитку, де інтелектуальний потенціал регіонів стає ключовим фактором конкурентоспроможності та сталого економічного зростання. Глобальна конкуренція за людський капітал, технології та інвестиції змушує регіони формувати комплексні стратегії розвитку інтелектуального потенціалу, що поєднують освітні, наукові, технологічні та підприємницькі компоненти в єдину саморегулюючу систему. Особливої актуальності ця проблематика набуває для українських регіонів у контексті євроінтеграційних процесів та необхідності постконфліктного відновлення на якісно новому технологічному рівні.

Інтелектуальний потенціал регіону являє собою складну багаторівневу систему, що включає людські ресурси з відповідними знаннями та

навичками, освітню та наукову інфраструктуру, інноваційні підприємства та інститути, які забезпечують створення, накопичення та практичне застосування знань. Ефективне управління цим потенціалом потребує системного підходу, що враховує специфіку регіональних конкурентних переваг, глобальні тенденції цифровізації та національні пріоритети інноваційного розвитку. Сучасні виклики цифрової трансформації кардинально змінюють традиційні підходи до формування та використання інтелектуального капіталу, створюючи нові можливості для прискореного інноваційного розвитку територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади формування інтелектуального потенціалу регіонів досліджувалися в працях провідних українських та зарубіжних науковців. Верхоглядова Н.І. розглядає різні підходи до розуміння інтелектуального потенціалу, акцентуючи увагу на його багатокомпонентній структурі [1]. Дюндін В. пропонує методику формування моделі оптимізації розвитку інтелектуального потенціалу регіону, підкреслюючи важливість системного підходу [2]. Стасовська Г.М. досліджує управлінські аспекти та інноваційні трансформації інтелектуального потенціалу суб'єктів підприємництва [3].

Питання цифрової трансформації та її впливу на розвиток інтелектуального потенціалу розглядаються в роботах Анопи А.С. та Ілляшенко С.М., які аналізують особливості ведення інноваційного бізнесу в умовах цифровізації [4]. Головна Ю. досліджує цифрову трансформацію вищої освіти як основи формування інтелектуального капіталу [5].

Незважаючи на значну кількість досліджень, недостатньо вивченими залишаються питання комплексного аналізу інтелектуального потенціалу регіонів у контексті формування інноваційно-цифрової моделі розвитку, особливо з урахуванням специфіки українських реалій та викликів глобальної турбулентності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз інтелектуального потенціалу Причорноморського

регіону як системоутворюючого фактора забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку та розробка концептуальних засад його ефективного використання в умовах сучасних викликів. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань: обґрунтування теоретичної моделі взаємодії компонентів інтелектуального потенціалу регіону, аналіз стратегічних напрямів його розвитку, дослідження інструментів активізації інтелектуальних ресурсів та визначення пріоритетів постконфліктного відновлення інноваційної екосистеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лапатков В. у своїй публікації визначає, що «Концептуальна модель інтелектуального потенціалу регіону базується на системному підході, що передбачає інтеграцію п'яти ключових підсистем: освітньої, наукової, інноваційної, підприємницької та цифрової інфраструктурної. Центральним елементом цієї моделі виступає людський капітал як носій знань, навичок та компетенцій, навколо якого формуються інституційні, інфраструктурні та економічні компоненти» [6]. Отже, особливістю запропонованої моделі є акцент на цифрову трансформацію як каталізатор всіх процесів формування та використання інтелектуального потенціалу. Погоджуємося з думкою автора, що основною при формуванні інноваційно-цифрової моделі розвитку регіону є його науковий, освітній та інноваційний потенціал, бізнес-середовище та досвід цифрової трансформації.

Погоджуємося з думкою автора, що ключовими детермінантами формування інноваційно-цифрової моделі розвитку регіону є рівень розвитку його наукового, освітнього та інноваційного потенціалу, а також зрілість бізнес-середовища та наявний досвід цифрової трансформації. У сучасних умовах війни та післявоєнного відновлення саме ці компоненти визначають здатність регіонів адаптуватися до глобальних викликів, забезпечувати конкурентоспроможність і реалізовувати стратегії сталого розвитку.

Сьогодні ефективне поєднання інтелектуального капіталу, інноваційної інфраструктури та цифрових технологій створює передумови для переходу до нової моделі регіонального зростання, заснованої на знаннях, партнерстві та

мережевій взаємодії між бізнесом, наукою і владою. Водночас значна частина українських регіонів стикається з проблемами нерівномірності розвитку інноваційного простору, недостатнім рівнем цифрової зрілості підприємств, низькою залученістю освітніх і наукових установ до регіональних стратегій інноваційного розвитку. Саме тому доцільно більш детально проаналізувати науковий та освітній потенціал Причорноморського регіону України як одну з ключових передумов формування інноваційно-цифрової моделі його розвитку. За даними Державної служби статистики України, упродовж останніх років спостерігається тенденція до скорочення обсягів витрат на наукові дослідження і розробки, що супроводжується пропорційним зменшенням кількості наукових працівників, залучених до цих процесів (Табл. 1).

Таблиця 1. Аналіз наукового потенціалу Причорноморського регіону України

Витрати на наукові дослідження і розробки за видами робіт за регіонами за 2021-2024 роки								
Миколаївська			Одеська		Херсонська		Україна	
Рік	тис.грн	% до загальної кількості	тис.грн	% до загальної кількості	тис.грн	% до загальної кількості	тис.грн	% до загальної кількості
2021	435674,2	2,1	345928,6	1,6	68701,4	0,3	20973775,2	100,0
2022	165192,4	1,0	283966,6	1,7	к/с	к/с	17117836,2	100,0
2023	125344,7	0,6	319134,0	1,5	к/с	к/с	21348062,6	100,0
2024	161115,4	0,6	462122,6	1,6	11243,8	0,0	28328170,6	100,0
Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу за регіонами у 2021-2024 роках								
Миколаївська			Одеська		Херсонська		Україна	
Рік	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості
2021	1581	2,3	1926	2,8	353	0,5	68808	100,0
2022	1235	2,3	1714	3,2	к/с	к/с	53221	100,0
2023	1117	1,9	1453	2,5	к/с	к/с	58567	100,0
2024	838	1,3	1647	2,6	57	0,1	63847	100,0
Кількість дослідників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок за регіонами за 2021-2024 роки								
Рік	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості	Осіб	% до загальної кількості
2021	767	1,7	1326	3,0	223	0,5	44615	100,0
2022	568	1,6	1158	3,2	к/с	к/с	36084	100,0
2023	573	1,5	931	2,4	к/с	к/с	38845	100,0
2024	499	1,2	1114	2,6	49	0,1	42670	100,0

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог

Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Джерело: складено авторами [7].

Такі зміни свідчать про наявність структурних дисбалансів у системі науково-освітнього забезпечення регіону, зокрема у фінансуванні дослідницьких установ, у стимулюванні інноваційної діяльності закладів вищої освіти та в недостатньому використанні результатів наукових досліджень у практиці управління регіональним розвитком.

Аналіз статистичних даних свідчить, що в середньому за досліджуваний період частка витрат на наукові дослідження і розробки у Причорноморському регіоні становить від 3,9% до 2,2% від загального обсягу по Україні. При цьому спостерігається значна територіальна диференціація показників: найнижчі обсяги фінансування зафіксовано в Херсонській області – близько 0,1%, у Миколаївській області – 1,3%, тоді як в Одеській області – 2,6%. Подібна динаміка вказує на зосередження науково-дослідного потенціалу переважно в обласних центрах, насамперед в Одесі, тоді як периферійні території мають обмежений доступ до наукової інфраструктури та джерел фінансування інноваційної діяльності. Варто зазначити, що низькі показники фінансування наукової діяльності у Херсонській області зумовлені об'єктивними факторами воєнного характеру. Херсонський регіон перебуває під постійними обстрілами, що призводить до значних руйнувань інфраструктури, релокації закладів вищої освіти та науково-дослідних установ, а також до відтоку висококваліфікованих кадрів. Унаслідок цього відбулося суттєве скорочення матеріально-технічної бази для проведення наукових досліджень і реалізації інноваційних проєктів. Крім того, питома вага кількості працівників і дослідників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, загалом корелює з питомою вагою витрат на наукові дослідження, що підтверджує пряму залежність між обсягами фінансування та рівнем залучення людського капіталу до наукової діяльності.

Навіть у таких складних умовах, наукові спільноти регіону зберігають потенціал для відновлення – зокрема через налагодження партнерських зв'язків із університетами інших регіонів України, участь у міжнародних

грантових програмах і проектах технічної допомоги, що спрямовані на підтримку науки та освіти в умовах війни. Такі тенденції підкреслюють необхідність інституційної підтримки відновлення наукового простору Причорноморського регіону, інтеграції його інноваційного потенціалу в загальнонаціональні стратегії цифрової трансформації та післявоєнного розвитку. Разом із тим, Причорноморський регіон має потужну освітню базу та наукові школи, здатні забезпечити розвиток високотехнологічних напрямів, цифрових компетентностей і підготовку фахівців для реалізації стратегій відновлення та модернізації економіки. Отже, подальший аналіз динаміки та структури фінансування наукових досліджень є важливим для виявлення потенціалу регіону в умовах післявоєнного відновлення.

Головащенко О. зазначає, що «Наукова підсистема генерує нові знання через фундаментальні та прикладні дослідження, концентруючи зусилля академічних інститутів, університетських лабораторій та корпоративних дослідницьких центрів на вирішенні актуальних проблем регіонального та глобального розвитку. Сучасні виклики включають недостатнє фінансування науки, застаріле обладнання та відтік талановитих кадрів, що вимагає кардинальних змін у підходах до організації та фінансування наукової діяльності» [8]. Важливого значення набуває розвиток міжнародної наукової співпраці та участь у глобальних дослідницьких програмах як засіб підвищення якості та конкурентоспроможності національної науки.

Освітня підсистема забезпечує базову підготовку кадрів через мережу університетів, коледжів та центрів професійного розвитку, адаптуючи освітні програми до потреб цифровізованої економіки. Ключовою тенденцією є перехід від традиційної моделі передачі готових знань до компетентнісного підходу, який акцентує увагу на розвитку здатності до самостійного пошуку та аналізу інформації, критичного мислення та безперервного навчання. Цифровізація освіти через впровадження сучасних технологій дистанційного навчання, електронних освітніх ресурсів та розвиток цифрових компетенцій

забезпечує стійкість освітньої системи та підвищує якість навчального процесу.

Проаналізуємо освітній потенціал Причорноморського регіону України (Табл. 2).

Таблиця 2. Аналіз освітнього потенціалу Причорноморського регіону України

Роки	2021-2022		2022-2023		2023-2024		2024-2025	
Області	Кількість ЗВО, од	Кількість студентів, осіб	Кількість ЗВО, од	Кількість студентів, осіб	Кількість ЗВО, од	Кількість студентів, осіб	Кількість ЗВО, од	Кількість студентів, осіб
Херсонська	11	18 579	-	-	-	-	к/с	к/с
Миколаївська	8	21 437	9	21 631	9	21 561	8	18 555
Одеська	22	67 743	22	71 332	21	75 355	19	59 578

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог

Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності

Джерело: складено авторами [7].

Отже, як свідчать дані Державної служби статистики України, у 2021–2024 роках кількість здобувачів вищої освіти в Причорноморському регіоні суттєво скоротилася. Крім того, спостерігається процес об’єднання закладів вищої освіти. Водночас освітній потенціал регіону загалом зберігається.

Наступною складовою інтелектуального потенціалу регіону є інноваційна активність суб’єктів господарювання. Так, упродовж 2018–2024 років рівень інноваційної активності підприємств Причорноморського регіону загалом знизився (рис. 1).

На початку досліджуваного періоду кількість інноваційно активних підприємств становила: у Миколаївській області – 50, в Одеській – 107, у Херсонській – 30. На кінець періоду ці показники зменшилися до 31, 122 та 8 підприємств відповідно.

Така динаміка свідчить про нерівномірність розвитку інноваційних процесів у межах регіону. Зниження показників у Миколаївській та Херсонській областях зумовлено насамперед воєнними діями, руйнацією

промислової інфраструктури, скороченням інвестиційних можливостей та міграцією кваліфікованих кадрів. Водночас незначне зростання кількості інноваційно активних підприємств в Одеській області пояснюється її відносно стабільнішою економічною ситуацією та концентрацією науково-освітнього потенціалу.

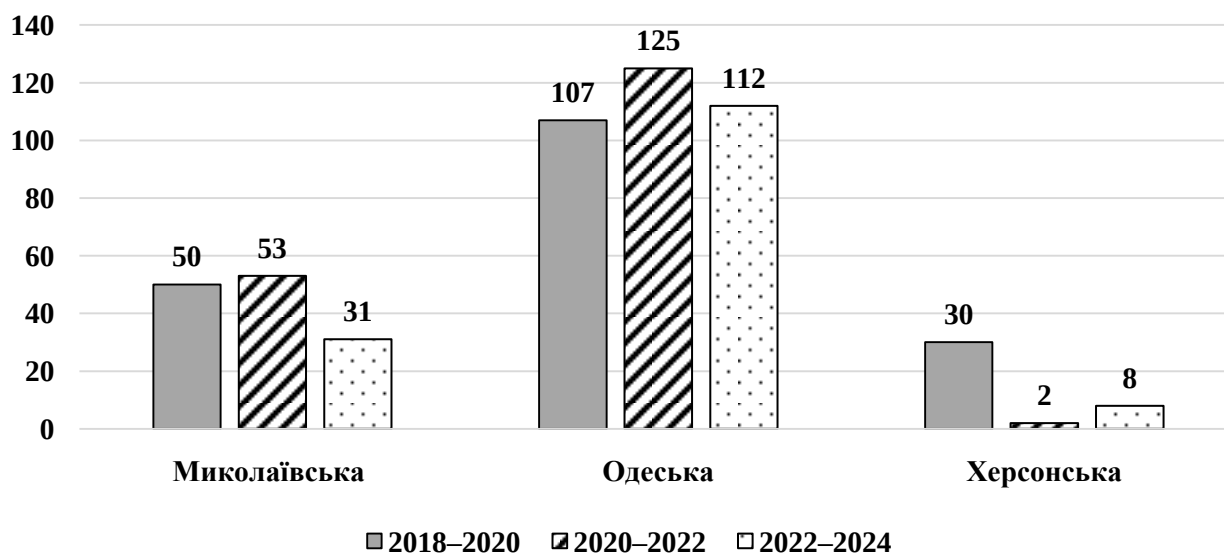

Рис. 1. Динаміка інноваційно-активних підприємств Причорноморського регіону за 2018-2024 роки

Джерело: складено авторами [7].

Важливим аспектом розвитку інтелектуального потенціалу регіону є підприємницька підсистема, яка забезпечує практичну реалізацію наукових знань, інноваційних розробок та технологічних рішень у виробничо-економічній діяльності. Коновалова Х. вважає, що «Підприємницька підсистема реалізує комерціалізацію інновацій через створення нових компаній та розвиток існуючих підприємств. Особливої уваги потребує розвиток ІТ-сектору, який демонструє найвищі темпи зростання та створює основу для цифрової трансформації всіх галузей економіки. За даними аналізу, провідні регіони України концентрують основну частку ІТ-компаній, що вказує на необхідність розвитку регіональних технологічних центрів» [10].

Отже, погоджуємось з думкою Ємеця В. вважає, що «Стратегічні напрями розвитку інтелектуального потенціалу визначаються на основі принципу розумної спеціалізації, який передбачає концентрацію зусиль на обмеженій кількості напрямів із найбільшими конкурентними перевагами. Для Причорноморського регіону такими напрямками є морегосподарський комплекс з розвитком морських технологій, агропромисловий сектор з впровадженням агротехнологій, туристично-рекреаційна сфера та інформаційні технології як наскрізний напрям цифрової трансформації» [11].

Воєнний період створив як значні виклики, так і унікальні можливості для розвитку інтелектуального потенціалу. Руйнування інфраструктури та переміщення населення вимагають масштабних зусиль з відновлення, водночас демонстрована стійкість українського суспільства та міжнародна підтримка відкривають можливості для модернізації на якісно новому рівні. Постконфліктне відновлення має базуватися на принципах «Build Back Better», що передбачає створення більш стійкої та технологічно просунутої економіки [12].

Саме тому формування інтелектуального потенціалу регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку є надзвичайно важливим завданням, оскільки воно визначає здатність територій адаптуватися до технологічних змін, забезпечувати конкурентоспроможність економіки, створювати умови для сталого зростання та ефективного використання наявних ресурсів у післявоєнний період.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Проведений аналіз інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону в системі забезпечення інноваційно-цифрової моделі розвитку дозволяє зробити висновок про критичну важливість системного підходу до формування та використання інтелектуальних ресурсів території. Концептуальна модель, що інтегрує освітню, наукову, інноваційну, підприємницьку та цифрову інфраструктурну підсистеми, створює основу для ефективного управління інтелектуальним потенціалом у умовах

глобальної конкуренції та технологічних трансформацій. Циклічний характер процесів формування інтелектуального потенціалу забезпечує ефект накопичення та самопосилення інноваційної активності, а багаторівнева структура взаємозв'язків максимізує синергетичні ефекти від взаємодії різних учасників інноваційної екосистеми.

Аналіз інтелектуального потенціалу Причорноморського регіону засвідчив наявність певних прогалин в освітньому, інноваційному та науковому складниках. Водночас регіон зберігає потужну освітню базу та сформовані наукові школи, які спроможні забезпечити розвиток високотехнологічних напрямів, формування цифрових компетентностей і підготовку фахівців для реалізації стратегій відновлення та модернізації економіки. Перспективи подальших досліджень включають розробку конкретних механізмів та інструментів реалізації запропонованих концептуальних засад, створення системи моніторингу та оцінки ефективності використання інтелектуального потенціалу, а також адаптацію міжнародного досвіду до специфіки українських регіонів. Важливим напрямом є дослідження впливу цифровізації на трансформацію традиційних моделей освіти, науки та інноваційної діяльності, а також розробка методології оцінки соціально-економічної ефективності інвестицій в інтелектуальний потенціал.

Література

1. Верхоглядова Н. І. Підходи до розуміння інтелектуального потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 18. С. 77-80.
2. Дюндін В. Методика формування моделі оптимізації розвитку інтелектуального потенціалу регіону. *Економіст*. 2008. № 12 (266). С. 67-69.
3. Стасовська Г. М. Управління та інноваційні трансформації інтелектуального потенціалу суб'єкта підприємництва. *Economic synergy*. 2024. № 4. С. 255-268. DOI: <https://doi.org/10.53920/es-2024-4-19>

4. Анопа А. С., Ілляшенко С. М. Особливості ведення інноваційного бізнесу в умовах цифрової трансформації. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. С. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-85>
5. Головня Ю. Цифрова трансформація вищої освіти в Україні: від академічного центру до освітньо-науково-інноваційного комплексу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-43>
6. Лапотков В. Поняття і види інтелектуального потенціалу компаній в іт-секторі. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-94>
7. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.06.2025).
8. Головащенко О. Виклики та перспективи розвитку науково-дослідницької сфери в умовах глобалізації. *Право та інновацій*. 2024. № 1 (45). С. 32-37. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-4)
9. Карпенко А. В., Карпенко Н. М. Механізм управління розвитком кластерів в Україні як особливою формою бізнес-спільнот. *Економіка і організація управління*. 2023. № 2. С. 61-75. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.6>
10. Коновалова Х. ІТ в різних регіонах. Останні новини України та світу онлайн. URL: <https://delo.ua/telecom/it-mapa-ukrayini-yak-aiti-faxivci-migruyut-pracyuyut-ta-splacuyut-podatki-v-riznix-regionax-krayini-428496/> (дата звернення: 03.06.2025).
11. Ємець В. В. Розвиток агропромислового комплексу та альтернативної енергетики як перспективні напрямки відновлення причорноморського регіону у повоєнний період. *Agrosvit*. 2024. № 2. С. 76-83. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.2.76>
12. «Build Back Better». За цим принципом пропонують відбудовувати Україну, але в чому саме він полягає? URL: <https://tyzhden.ua/build-back-better-za-tsym-pryntsypom-proponuiut-vidbudovuvaty-ukrainu-ale-v-chomu-same-vin-poliahaie/> (дата звернення: 03.06.2025).

13. Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Іртищев О. С, Гарагуля А. В., Ставцов Р. В. Цифрова економіка в Україні: виклики сьогодення та завдання управління. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.18>

14. Іртищева І. О., Крамаренко І. С., Завгородній К. В., Неймет В. В. Повоєнна відбудова національної економіки на засадах інклюзивного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки та права*. 2023. № 3. С. 13-17.

References

1. Verkhoglyadova, N.I. (2018), "Approaches to understanding intellectual potential", *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 18, pp. 77-80.

2. Dyundin, V. (2008), "Methodology for forming a model for optimizing the development of the intellectual potential of the region", *Ekonomist*, vol. 12 (266), pp. 67-69.

3. Stasovskaya, G.M. (2024), "Management and innovative transformations of the intellectual potential of an entrepreneurial entity", *Etsonomits synergy*, vol. 4, pp. 255-268. DOI: <https://doi.org/10.53920/es-2024-4-19>

4. Anopa, A.S. and Ilyashenko, S.M. (2025), "Peculiarities of conducting innovative business in the context of digital transformation", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 71, pp. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-85>

5. Golovnya, Y. (2023), "Digital transformation of higher education in Ukraine: from an academic center to an educational, scientific and innovative complex", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-43>

6. Lapotkov, V. (2024), "The concept and types of intellectual potential of companies in the IT sector", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-94>

7. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2025), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed June 03, 2025).
8. Golovashchenko, O. (2024), “Challenges and prospects for the development of the scientific and research sphere in the context of globalization”, *Pravo ta innovatsij*, vol. 1 (45), pp. 32-37. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-4](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-4)
9. Karpenko, A.V. and Karpenko, N.M. (2023), “Mechanism for managing the development of clusters in Ukraine as a special form of business communities”, *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2, pp. 61-75. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.6>
10. Konovalova, H. (2025), “IT in different regions. Latest news of Ukraine and the world online”. available at: <https://delo.ua/telecom/it-mapa-ukrayini-yak-aiti-faxivci-migruyut-pracyuyut-ta-splacuyut-podatki-v-riznix-regionax-krayini-428496/> (Accessed June 03, 2025).
11. Yemets, V.V. (2024), “Development of the agro-industrial complex and alternative energy as promising directions for the restoration of the Black Sea region in the post-war period”, *Agrosvit*, vol. 2, pp. 76-83. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.2.76>
12. Holub, A. (2023), “Build Back Better” They propose to rebuild Ukraine according to this principle, but what exactly does it consist of?” available at: <https://tyzhden.ua/build-back-better-za-tsym-pryntsypom-proponuiut-vidbudovuvaty-ukrainu-ale-v-chomu-same-vin-poliahaie/> (Accessed June 03, 2025).
13. Irtyshcheva, I.O. Kramarenko, I.S. Irtyshchev, O.S. Garagulya, A.V. and Stavtsov, R.V. (2020), “Digital economy in Ukraine: current challenges and management tasks”, *Efektivna ekonomika*, vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.18>
14. Irtyshcheva, I.O. Kramarenko, I.S. Zavgorodniy, K.V. and Neymet, V.V. (2023), “Post-war reconstruction of the national economy on the basis of inclusive development”, *Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky ta prava*, vol. 3, pp. 13-17.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2025 р.